

ræ impetrari solent. Et traditur formula hujusmodi litterarum. Sic quoad omnia supra laud. Benedictus XIV, tom. II, constitut. 51, incip. *Magna*. Vide ad id verb. *Ætas*, et verb. DISPENSATIO.

(103. Matrimonia Catholicorum cum hæreticis semper a S. Sede fuere reprobata. Et recentioribus Pontificiis Decretis denuo reprobata fuisse demonstratur. Idem *ib.* (104. Matrimonium si quis cum hæretica contraxerit, pœnitentiam agere debet, et curare, ut conjugem a vera fide aberrantem ad gremium Christi reducat. Idem *ib.* (105. Pro matrimoniis inter hæreticos, aut cum hæreticis contrahendis, dispensationes a S. Sede non conceduntur, nisi addita conditione de abjuranda prius hæresi. Et si de hujus conditionis implemento episcopis exsecutoribus non constiterit, dispensationes non sunt exsequendæ. Idem *ib.* (106. Matrimonium cum hæreticis contrahi quibus casibus, quibusque de causis permittatur ab Apostolica Sede; quæ leges, et cautelæ in licentiis, seu dispensationibus, apponantur? Vide sub verb. DISPENSATIO et sub verb. HÆRETICUS.

(107. Matrimonium, nulliter contractum definitur in gradibus a jure prohibitis, super quibus dispensatio concessa fuit ab episcopo, non servatis conditionibus in hujusmodi facultatis concessione sibi præscriptis. Idem, const. 19, incip. *Ad tuas manus*.

(108. Matrimonium, quod inter duos Judæos erat, dissolvitur, si alter ex conjugibus baptismum suscipiat, alter vero converti recuset, et cohabitare sine contumelia Creatoris. Idem constitut. 28, *Postremo mense*, § 18. (109. Super quo tamen legitimam interpellationem præcedere necesse est. Idem *ib.* (110. Sed non permittitur libellum repudiis judaicis ritibus ei dare. Idem constitut. 38, incip. *Apostolici ministerii*. Vide ad verb. HEBRÆUS. (111. Hujusmodi matrimonii solutio tunc effectum habere censetur, quando neophytus novas contrahit nuptias. Idem constitut. 28, incip. *Postremo mense*, § 38. (112. Et quod hæc opinio communior nunc sit, et in tribunalibus Urbis recepta. Idem *ib.* (113. An vero, dissoluto sic matrimonio, conjux alter in infidelitate remanens, novas nuptias contrahere possit, in utramque partem probabiliter disputatur. Idem *ib.* (114. Matrimonii nullitas satis canonizata non censetur ad hoc, ut partes transire valeant ad alia vota, nisi duæ saltem sententiæ conformes super ea emanaverint. Id. Const. incip. *Si datam*, et tom. I, const. 33, incip. *Dei miseratione*, § 9 et 14.

(115. Pro matrimonio, et sepultura educandarum, attendenda sunt sequentia. Sub die 8 Octobris 1723 a sac. cong. Episcop. et Regul. fuit rescriptum eminentissimo cardinali Boncompagno archiepiscopo Bononiensi, ut sequitur: « E stato rappresentato in S. congreg. a nome delle monache de' monisteri di cotesta città, esser nati in essi gravissimi abusi contro la disciplina regolare, e quiete de' medesimi a causa dell' educande Jattevi ritenere da' propri consanguinei dopo

promesse, e destinate in ispose. Questi eminentissimi miei signori, inerendo a decreti generali, ed altri ciò proibenti, emanati più volte da detta S. Congregazione, e specialmente dei 13 Gennajo 1634 e così anche dei 9 Novembre 1635 ed in altri tempi, m' hanno imposto di scrivere all' Eminenza vostra, che tutte quelle zitelle, quali avranno contratti i sponsali, o fatta promessa di matrimonio, si compiacca d'ordinare, anche colle facoltà di essa sacra congregazione, che vengano subito, e con effetto fatte uscire da qualunque monistero, ancorchè esente, e rimandate alle loro case. » Quo exacte, ut par est, observato, multa perpediuntur pericula, et inconvenientia; ac tunc clare patet, proprium parochum pro contrahendis matrimoniis, esse parochum earum domicilii.

(116. At, si in aliquo urgente casu non posset tale præscriptum executioni demandari, matrimonium educandæ contrahendum est coram paroco illius parœciæ, in qua situm est monasterium, si educanda non habeat in alia parœcia domicilium. (117. Si vero in alia parœcia habeat domicilium paternum, maternum, aut fraternum, contrahi debet matrimonium coram paroco prædicti domicilii, factis tamen proclamationibus tam in parœchia domicilii, quam in alia monasterii; prout recte tradit card. Lambert. deinde Summus Pontifex, II volum., notificat. 13, n. 16, adducens ad id doctores, et statutum cleri Romani cap. 3, *De jure eligendi sepulturam, atque funerandi*, § 9, in quo, loquendo de seminaristis et convictoribus alicujus collegii, præscribitur, quod aliquo eorum decedente in seminario, vel collegio, funeralia spectant ad parochum domicilii, si illud habeat; si autem illud non habeat, ex quo sit exterus, pertineant ad parochum illius parœciæ, in qua situm est seminario, aut collegium. (118. Et in factis dicto statuto additionibus examinatis in particulari congregatione a Clemente XI deputata die 11 Januarii 1702 ab eodem Pontifice vivæ vocis oraculo approbatis, decretum fuit, quod statutum pro seminaristis et convictoribus, servaretur pro educandis, tam pro earum sepulturis, quam pro earum matrimoniis, ibi: « Non solum in funeralibus, sed etiam in contrahendo matrimonio, etc. Publicationes autem matrimoniales fiant tam in parœchia domicilii, quam collegii, monasterii, aut conservatorii, in quo commorantur. » (119. Quod idem servandum esse de famulabus continue degentibus in domibus dominorum, seu dominarum asserit dict. cardinal. Lambertin. *ib.*, n. 17, cum statutum cleri Romani loquens de funeribus, extensum sit etiam ad matrimonia; de eorum enim funeralibus cap. 3, § 21, sic habet: « Familiares, et famuli cardinalium, seu aliorum principum ac prælatorum, nec non aliorum quorumcumque, qui habent domum, et familiam in alia parœchia, ad illam pertinere statuimus, licet apud dominos infirmantur et occumbant. »

(120. Et sic ubique observari convenit, cum praxis Urbis præbeat regulam in toto

orbe juxta firmata per Rotam part. xix, *Recent. decis.*, 469, n. 62, *decis.* 160, n. 2 et 3, et in *Majoricen. Parochialis, de monachor.*, 2. Jul. 1708, § *Hæc quoque, coram Omanna*, ibi: « Sola autem Urbis consuetudo, veluti in conspectu ipsius Sedis Apostolicæ inducta, haberi solet pro lege in universo orbe, et normam episcopis, aliisque inferioribus prælatis tribuere debet. » Confirmata 16 Novemb. ejusdem anni § *Attenta, coram Molines*, relata et secuta ab Ursaya tom. I, discept. 6, n. 165, et part. II, discept. 14, n. 33, et tom. VIII, part. I, discept. 10, n. 77, adducens ad id aliam decisionem in *Constantien. Præcedentiæ* 27 Januar. 1713, § *Idipsum, coram Ansaldo*, et tom. IX, part. I, *decis.* 11, n. 11, 12, et discept. 14, n. 172, ubi cum Barbosa, *De potest. episcop.*, part. III, alleg. 76, n. 35, et card. de Luca, *De judic. discurs.*, 37, n. 20, et *Rota, decis.* 469, n. 92; *decis.* 56, n. 2 et 3, part. XIX *Recent.*, dicit Urbis solitum magni faciendum esse in his materiis. (121. Stylus enim Curie Romanæ attendi debet; *Glossa* in cap. *Adsumus*, De rescript., et cum ipso procedendum esse in aliis curiis inferioribus, non autem cum praxi propriæ regionis, tradit card. de Luca, *De judic.*, discurs. 4, n. 12, et discurs. 37; n. 20, cum stylus curiæ Romanæ faciat jus, et pro lege habeatur, cap. *Ex litteris* 11, De constitut., cap. *Quam gravi* 6, De crimin. falsi, ex quo Ecclesia Romana sit ordo, norma et caput omnium Ecclesiarum, cap. *Omnes* 1, et cap. *Sacrosancta* 2, dist. 23, cum similibus.

(122. Matrimonia filiorumfamilias, et servorum sine consensu parentum, ac dominorum irrita erant per leges civiles, quas quondam ratas habuit Ecclesia. Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. VII, cap. 37, n. 2 et 3. (123. Eadem postea absolute valida voluit esse Ecclesia statuendo, ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum, sub quorum dominio, vel potestate contrahentes existunt, ut generatim sancitum habemus in cap. *Cum locum* 14, De sponsalib. et matrimoniis, in cap. *Licet* 3, et in cap. *Tua* 4, De sponsa duorum. Speciatim vero de servis in cap. *Dignum* 1, De conjugio servorum. (124. Et tandem de filiisfamilias post alias sanctiones indicatas ab Juenin. *De matrimonio*, dissert. 10, quæst. 5, cap. 3, art. 1, definivit concil. Trident., sess. XXIV, cap. 1, *De reformat. matrimoni.*, ubi anathemate percussit, « qui falso affirmant, matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata ac irrita facere posse. » Vide supra, et verb. EXHEREDATIO. (125. Hinc eorum validitati non obstant quædam aliæ leges civiles, postea in Gallia, aut alibi latæ; adeoque dicta validitas est ab episcopis in suis synodis declaranda. Idem, *ib.*, num. 5.

(126. Matrimonium validum est inter vitricum et uxorem privigni, nec ad illud pertinent impedimenta affinitatis, aut publicæ honestatis. Idem *ib.*, cap. 39, per tot. Vide verb. VITRICUS, ubi ad id

dantur decreta sacræ congregationis Concilii.

(127. Matrimonium contractum inter conjunctos tertio, et quarto gradu duplicibus, obtenta dispensatione super tertio, et quarto simpliciter, est nullum. Benedict. XIV, constitut. incip. *Etsi matrimonialis*, § 9. Matrimonium contractum non expeditis litteris super gradu proximioribus in dispensatione non expresso, est illicitum, sed tamen validum. Idem *ib.*, § 6.

(128. Matrimonium contractum a conjunctis in tertio et quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradibus, prævia dispensatione super gradu remotiori tantum, omisso proximiori, dummodo hic primum non attingat quocumque modo, est validum, licet illicitum. Quamvis enim Pius IV pro regula decreverit, quod in dispensationibus matrimonialibus non solum gradus remotioris, sed etiam propinquieris, expressa mentio fieri deberet, ita ut non facta mentione propinquieris, dispensatio nullius esset roboris et momenti; tamen S. Pius V, constitut. incip. *Sanctissimus*, revocavit, quantum ad hoc, dictam regulam, seu constitutionem Pii IV, et innovavit regulam, seu constitutionem Gregorii XI et Clementis VI statuendo, quod in dispensationibus gradus remotior attendetur, et traheret secum propinquierem, et sic quod sufficeret exprimere gradum remotiorem, obtentis tamen postea super gradu propinquieri litteris Apostolicis, in quibus declaratur non ob stare reticentiam gradus propinquieris. Quamvis vero matrimonium in tali casu sit validum, conjuges tamen separandi sunt, donec dictæ litteræ declaratorie obtineantur, cum dictæ novæ litteræ declaratorie requirantur ad avertendum scandalum, ne videlicet aliqui rudes, et juris ignari sumerent occasionem scandali, videntes non fuisse dispensatum in gradu propinquieri, licet aliunde regula juris sit, quod gradus remotior imbibit, et trahit ad se propinquierem, uti ad rem argumentantur doctores; et ita resolvit sacr. congreg. Concilii anno 1722, in causa *Luceorien. matrimonii*; cum enim post obtentam a Joanne Sapica, et Constantia Radziwila Apostolicam dispensationem super quarto, quo erant conjuncti, consanguinitatis gradu, compertum fuisset, ipsos non quarto tantum, sed tertio, et quarto gradibus fuisse conjunctos, et nihilominus placuisset exsecutori dispensationem præfatam executioni demandare, orta subinde fuit controversia super matrimonii validitate, eaque ad sacr. congregationem delata, proposito dubio: *An constet de nullitate matrimonii*; die 7 Septembris 1720 prodiit responsum *dilata, et ad mentem*, quæ fuit, ut perquirerentur regesta Datarie circa stylum tam antiquum quam modernum concedendi declaratorias, et *perinde valere*. Pervolutis igitur Datarie regestis, illius officiales discursum exararunt, quo pluribus innixi rationibus, sed præcipue Datarie et Cancellarie stylo, ostendere satagerunt, nulla semper, et invalida habita fuisse matrimonia contracta inter conjunctos tertio et quarto

gradibus, prævia dispensatione super quarto gradu tantum, et non obtenta declaratione super non obstantia tertii reticiti. Sed Prosper Lambertinus tunc sacre congregationis secretarius, deinde cardinalis, ac tandem Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV, alterum efformavit doctissimum et eruditissimum discursum impressum post folium distributum die 28 Mart. 1722, quo respondendo stylo Datarie, exemplis, et rationibus per illius officiales expositis, matrimonii validitatem strenue propugnavit, unde proposita iterum eadem causa sub infra scriptis dubiis: « 1° An constet de nullitate matrimonii, et quatenus affirmative; 2° An princeps Joannes Sapica factus sit inhabilis ad contrahendum matrimonium cum aliis mulieribus in casu? » Et dicta sacra congregatio die 28 Mart. 1722, respondit: « Ad primum Negative, et episcopus mandat, quod conjuges continent in separatione, donec obtinerit litteras declaratorias. Ad secundum, provisum in primo, et amplius. » Sic in *The-sauro resolutionum sac. congr. Concil.*, dicti anni 1722. Vide ibi in dicta *Luceorien. nullitatis matrimonii* sub die 28 Februar., et sub die 28 Mart., ubi multa ad rem. Et in super vide doctissimum et eruditissimum Riganti, tom. II, in *regula 14 Cancellarie*, ubi cum classicis doctoribus abunde quoad omnia ad rem. Vide verb. DISPENSATIO MATRIMONIALIS.

(129. Salutare quidem est decretum, quo fere omnes episcopi prohibent, ne ante contractum matrimonium sponsus, in una, eademque domo cum sponsa habitet propter periculum evidens, ne inter eosdem spon-sos copula habeatur ante matrimonii celebrationem; non tamen id prohiberi potest sub pœna stupri, sed tantummodo sub pœna arbitrio ordinarii infligenda, ut respondisse sacram congregationem concilii episcopis provincie Mediolanensis, refert Benedictus XIV, *De synodo diœcesana*, lib. XII, c. 6, n. 3, ibi: « Non posse, sed ambo graviter arbitrio ordinarii duntaxat esse puniendos. »

Dubia aliquot circa exterorum matrimonia cum responsionibus sacre congregationis.

(130. Ordines ultimo loco ab Urbe emanati circa matrimonia cum exteris contrahenda, inter alia disponunt, quod ordinarii præcipiant omnibus et singulis parochis in eorum diœcesibus existentibus, ut pro matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum ecclesiis nisi certiorato ordinario, a quo, vel ejus generali vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali matrimonio fuerint examinati testes in eorum tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium.

(131. Quæritur an illi ex diœcesibus circumvicinis, et ipsi teneantur tales probationes facere. An vero sufficiat fides denuntiationum in eorum diœcesibus factarum cum legalitate ordinarii, et probatio eorum status post discessum ab ipsa diœcesi.

R. Hujusmodi habentur pro exteris, et consequenter tenentur probationes facere.

(132. Item an contrahere volentes in confinibus eorum diœcesis habitantes, et ob vicinitatem ab eorum rectoribus cogniti, teneantur easdem facere probationes, an vero sufficiant publicationes ab ipsis rectoribus faciendæ?

R. Etiam isti tenentur facere probationes.

(133. An easdem teneantur facere probationes ii qui, ante ætatem nubilem a propria diœcesi discedentes, ad aliam se contulerunt, et in ea postmodum habitaverunt?

R. Non tenentur, quia non fuerunt extra diœcesim tempore habili ad contrahendum.

(134. An in civitate, in qua milites, Hispani, Teutonici, Alemanni, Galli, et aliarum longin quarum regionum residere solent, idem cum ipsis sit servandum; vel sufficiant probationes in ipsa civitate precipere de eorum statu a testibus ipsarum regionum de negotio edoctis?

R. Tenentur facere probationes juxta formam instructionis, quia isti facilius committunt polygamiam.

(135. An facta per parochum monitione ordinario contrahere volentis, fides status ejusdem sit ab eodem parochi, vel a contrahere volente reportanda.

R. Tenetur fidem reportare, et parochi consignare, is qui vult matrimonium contrahere, sed est in libertate parochi hujusmodi onus in se assumere.

(136. An eadem probationes sint servandæ in casu necessitatis, et ab existentibus in articulo mortis, sic contrahere volentibus, intra quem scilicet probabiliter non adsit tempus sufficiens faciendi diligentias: cum hoc etiam, quod si infirmus forte convalescerit, debeant fieri diligentias, juxta instructionem, antequam simul conveniant.

R. Non sunt servandæ in articulo mortis.

(137. An requiratur attestatio proprii ordinarii pro exteris, qui per decem annos, et ultra domicilium acquisierant in loco, ubi sunt matrimonium contracturi, si eorum status liber probetur per testes fide dignos, tam originis, quam domicilii?

R. Requiritur.

(138. An requiratur dicta attestatio pro illis exteris, qui unicam, vel plures duxerunt, et econtra, si mortuæ fuerint in loco, ubi iterum matrimonium contrahere desiderant, ac amplius post mortem a dicto loco non discesserunt?

R. Requiritur pariter.

Has easdem responsiones habet synodus Bononien. 1699, typis edita in *Appendice*, pag. 230.

(139. Et cum responsione super quarto dubio consonant responsiones sacre congregationis. Conc. datæ dubiis propositis, et ab eadem sac. congreg. Inquisitionis remissis 6 Mart. 1694, quia cappellani exercitus sine indulto Apostolico hujusmodi matrimoniis assistere non possunt; et quanquam hoc

indultum, aliquando principibus et regibus catholicis concedatur, illud tamen experiri solet cum clausula, quod cappellani exercitus matrimonia faciant, et sacramenta ministrant, et conferant duntaxat eo tempore, quo exercitus in actuali expeditione reperitur; secus vero quando milites in stationibus et præsiidiis degunt, et ita expediri debere, resolutum fuit a congregat. deputata Concilii, 29 Sept. 1690.

Ita apud Monacell., tom. III, in *Appendice ad Formularium*, instructione 6, pag. 220, 221 et 222, impressionis Romanæ 1709.

(140. Pro examine illorum testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in curia eminentiss. D. cardinalis Urbis vicarii, quam in aliis curiis cæterorum, ordinariorum, instructionem luculentissimam habes, t. IV, verb. INSTRUCTIO PRO EXAMINE, etc.

(141. * Juvat adhuc ad rem adnotare sequentia.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, et alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit (quod judicandum pertinet ad episcopum), tunc decrevit S. cong. non posse conversum ad fidem aliam sibi conjugem adseiscere. At eo ipso, quod alter velit in infidelitate perseverare, censent theologo plures, satis esse periculi in neophyto. Verum hujus dubii solutionem recte monet Cabassutius, ex moribus regionum, et casuum circumstantiis pendere: *De synod. diœc.*, l. XIII, c. 21, § 1, nov. edit.

(142. Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, cum veniat ad fidem, et fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demum, post renovatum cum illa, quæ venit ad fidem, matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensus coram parochi, et testibus, eo quod prior consensus in infidelitate datus, fuerat nullus, propter matrimonium cum altera celebratum), comparet uxor prior, et probat, se non fuisse præmonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret; nunc vero paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophyta celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V concessit missionariis, ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore, quæ fuerit pariter baptizata. Eandem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII episcopis, parochis, et e Societate Jesu presbyteris ad sacramentales confessiones in iis regionibus approbatis, quoad eos, qui ab Anglia, Æthiopia, ac Brasilia, in captivitatem adducti, et in remotas regiones delati fuerant, ut non expectatos, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocunque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent, se juste

fuisse impeditos ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent, se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has constitutiones certe emanare potuisse ab iis Pontificibus fuse demonstratur, sed ea extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes, rationes suppetant, clare constat. Quare si forte casus accadat, petenda est facultas dispensandi a SS. Pontificibus. *De synod. diœc.*, nov. edit., lib. XIII, cap. 21, n. 3 et seqq.

(143. Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum est, cum matrimonium institutum sit ut unicam habeat. *Ibidem*, § 8.

(144. Si matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ matrimonii repugnantem, ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitati matrimonii. Ita resolvit S. congr. Conc. die 15 Januar. 1724. *De synod. diœc.*, lib. XIII, cap. 22, § 4, nov. edit.

(145. Verum, si hæc opinio deducatur in pactum, tanquam conditio in actu ineundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, uti semper accidit, quum matrimonio est opposita conditio substantiæ matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX, in c. *De appositis*, ib., § 5. Hinc, quem subdo, casus resolutus est a S. congregatione die 20 Maii ann. 1754.

In formula quam calvinistæ in conjugiiis adhibent, minister sponsum interrogat, *Accipisne illam in uxorem?* Respondet ille: *Accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister ad sponsum: « Personam quam manu tenes, amas, et accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ulla illius ærumna deseres, quoad usque in sua honestate et puritate permanserit? » Tantumdem dicit sponsæ, porro illud, « quoad usque in sua honestate et puritate permanserit, » in sensu calvinistarum denotat, virum accipere sponsam in uxorem, quoad usque adulterium non contraxerit, eoque commissio, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione opposita perpetuitati matrimonii, quæ sane perpetuitas essentiæ conjugii annexa est, ut ex concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, et instructione Clementis VIII pro Italo-Græcis, confirmata a Benedicto XIV, constit. 57, *Bull. t. 1*, incip. *Etsi pastoralis*, constat. Quare optime definitum in congregatione Sancti Officii die 20 Maii 1754. conjugium illud nullum exstitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. *De synodo diœces.*, lib. XIII, cap. 22, § 9. Neque obstare, judicatum est, prius dixisse utrumque sponsum, « accipio hunc in conjugem; » deinde, ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia et prior, et secunda interrogatio unus, idemque actus judicatus est.

(146. Ex his etiam resolutus est a sacra